

NOTES FROM THE INTERNATIONAL PHILOSOPHICAL CONGRESS

*Volodymyr Yevtukh*¹

НОТАТКИ З МІЖНАРОДНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО КОНГРЕСУ

Володимир Євтух

Сьогодні час від часу поширюються думки про те, що філософія (як наука, як спосіб осмислення окремих феноменів й взагалі цілісно природничого й людського довкілля) втрачає свої позиції. На моє бачення, це пов'язується з надзвичайним ступенем надто практичних підходів в оцінці того, що відбувається довкола нас й прагненням здобути ефект окремими чи групами акторів своїми соціально-поведінковими активностями моментально.

Переконаний, у багатьох «скептиків» розмірковування щодо долі філософії у сучасному світі змінилося б, якщо їм вдалося б зануритися у атмосферу (професійного спілкування на полях зібрання й тематичного розмаїття засідань) XXV-го Всесвітнього конгресу з філософії під надзвичайно актуальною назвою «Філософія перетинає кордони», який відбувався у місті Римі (зважте!) у знаменитому Університеті La Sapienza з 29 липня по 08 серпня 2024 року.

Вважаю, для того, щоб перейнятися цією атмосферою, попередньо варто подати деяку довідкову інформацію: 1) про історію та динаміку все-

¹ Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine; National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine. yevtukh@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2746-2283>

світніх філософських конгресів та 2) про локацію нинішнього Конгресу — Університет La Sapienza.

Світовий конгрес з філософії (The World Congress of Philosophy) — це велелюдне наукове зібрання вчених, науковців, дослідників, викладачів університетів тощо з усього світу, що відбувається один раз на п'ять років під егідою Міжнародної федерації філософських товариств (The International Federation of Philosophical Societies (FISP)). Перший такий конгрес відбувся 1900 року у Парижі (Франція). Спонсорами конгресів виступають університети, де вони проходять. Доречно перелічити локації, де проходили попередні конгреси: Женева (Швейцарія), Гайльдерберг (Німеччина), Болонья (Італія), Неаполь (Італія), Бостон (США), Оксфорд (Велика Британія), Прага (Чеська Республіка), Амстердам (Нідерланди), Брюссель (Бельгія), Венеція (Італія), Мехіко (Мексика), Відень (Австрія), Варна (Болгарія), Дюссельдорф (Німеччина), Монреаль (Канада), Брайтон (Велика Британія), Стамбул (Туреччина), Сеул (Південна Корея), Афіни (Греція), Пекін (Китай). Розмаїття тем кожного із конгресів вражає: від проблем соціогуманітарного характеру до проблем природничих наук.

Університет La Sapienza (італійською мовою — Sapienza — Università di Roma) має тривалу й насичену історію. До речі, нагадаю «sapienza» у перекладі з італійською означає «мудрість». Університет був заснований спеціальним декретом (буллою) Папою Боніфацієм VIII 1303 року як «Студія еклезиастичних досліджень» й згодом, пройшовши через низку реорганізацій, став помітним світським вищим навчальним закладом Європи. Сьогодні з його понад 120-та тисячами студентів він є найбільшим університетом Європи. Девіз університету: «Il futuro è passato qui» («Майбутнє відбулося тут»).

Sapienza має у своєму розпорядженні 50 бібліотек з понад 2,7 мільйонами книг; тут є 19 музеїв, ботанічний сад і три університетські лікарні. Серед випускників університету — 10 лауреатів Нобелівської премії, прем'єр-міністри Італії, Папа Римський, президенти Європейського парламенту та єврокомісари. Викладання і дослідницькі студії впроваджуються в усіх галузях наук — природничих, соціогуманітарних, прикладних (детальніше див.: *Sapienza University of Rome. From Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sapienza_University_of_Rome*). Принагідно нагадаю, що Український державний університет імені Михайла Драгоманова співпрацює зі знаменитою La Sapienza на основі укладених угод.

Отже, концентруємося на подіях Конгресу. Увагу читача я притягаю до однієї, але надзвичайно важливої його частини. Уже стало традицією, що перед безпосередніми дискусіями з суто філософських проблем організатори Конгресу запровадили спеціальні триденні конференції. Цим конференціям притаманний міждисциплінарний характер більшою мірою, ніж самому Конгресу. Учасниками таких конференцій, крім філософів, є представники багатьох соціальних і гуманітарних наук: соціології, політичних наук, філології тощо. Їхньою прикметною рисою є дуже прискіпливий відбір тематики і доповідей до структурування панелей й глибокий погляд (через доповіді й перебіг дискусій) на проблеми, які пропонуються до обговорення. Ці попередні завваги я продемонструю на прикладі цьогорічної

передконгресної конференції (29–31 липня 2024 р.), у якій мені довелося взяти участь і виступити з доповіддю «*Культурна спадщина перед загрозою: Нові виклики і нові можливості для міжкультурної комунікації (Ситуація з Бородянкою та Іванковим)*». Тема доповіді чітко впліталася у канву проблематики Конференції з титулом «*Долаючи кордони. Філософія перетинає культури*».

Пропоную зупинитися на трьох моментах Конференції: а) на її структуруванні; б) на змістові тематики доповідей; в) на перебігові дискусій.

Стосовно структури, то маю наголосити на її ретельному відпрацюванні організаторами (що, до речі, може знадобитися для практик проведення подібного роду активностей у вітчизняному науковому просторі): на Конференції працювало 19 сесій, 6 панелей, 3 симпозіуми. Така класифікація засідань була обрана організаторами для акцентуації уваги того чи того рівня на тих чи тих проблемах: як на мене, сесії представляли їхню більш широку палітру, панелі (інтегральний компонент сесій) концентрувалися на конкретних питаннях, симпозіуми представляли собою багаточисельні зібрання, присвячені до певної міри глобальним подіям самої Конференції (скажімо, інтерв'ю професора Чарльза Тейлора (Charles Taylor) чи то заключне засідання, пов'язане з «Ягеллонськими культурними студіями»). Тематика кожного із компонентів структури Конференції чітко корелювалася з її основною темою, інкорпорованою у згаданій вище назві. Участь у Конференції взяли майже 90 учасників з 35 країн; найбільше представництво: за континентами — Європа — 45 учасників, Азія — 22, Америка (Північна і Південна) — 14; за країнами — Індія — 12, Італія — 11, Польща — 10, США — 8, Китай — 5, Румунія — 5. Завважте, усі заявлені і фізично присутні на Конференції учасники виголосили свої доповіді й структура кожної сесії, кожної панелі, кожного симпозіуму передбачала достатньо часу для дискусій. Принагідно, порівняйте з тим, як відбувається більшість конференцій у вітчизняному просторі: міжнародною називається така, якщо у програмі зазначено одне-два прізвища зарубіжних науковців (чи виголосять вони доповіді, чи ні, то для організаторів не так важливо — головне зафіксувати їхні прізвища); зазвичай, виступити має можливість певна кількість учасників та обмаль часу для якісної дискусії — тут дається взнаки слабка вправність організаторів у частині структурування й цілісного бачення того чи того роду таких наукових активностей, як конференції чи то конгреси. Безумовно, бувають і винятки, коли запланована програма виконується повністю. Тим, хто не погоджується з такими твердженнями пропоную проаналізувати кілька, або й низку програм конференцій (включивши опитування зафіксованих у програмах учасників), які титулюються міжнародними, вітчизняними чи то регіональними.

Щоб осягнути масштаб та значення Конференції, про яку мовиться, пропоную звернути увагу на кілька секцій: «Між межами: герменевтична перспектива», «Сенс бути людиною та дослідження кордонів між культурами», «Кордони та межі в націях і культурах», «Релігія та духовність: погляд за культурні межі», «Пов'язуючи ідеї завдяки комунікаціям», «Віра в світську епоху», «Конфлікт, толерантність і мир: філософія і естетика», «Нація-держава і демократичні цінності», «Свобода, виклики мультикультурності та еко-технології», «Природа і культура» тощо.

У межах роботи Конференції інтенсивно працювала секція (з засідання) «Ягеллонські ідеї супроти сучасних викликів». Остання зформувалася на базі доробку неформальної групи науковців-дослідників із кількох європейських країн «Європейські культурні студії», яка функціонує понад двадцять років, членом якої я є також. У доробку учасників групи — десятки монографій, близько сотні статей у наукових міжнародно визнаних часописах, десятки конференцій. Цю групу очолює добре знаний у міжнародному співтоваристві відомий польський соціолог з Ягеллонського університету (Польща, Краків) професор Лешек Корпоровіч (Leszek Korporowicz), Doctor Honoris Causa Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова (нині — Український державний університет імені Михайла Драгоманова). Саме у рамках цієї секції я мав можливість виголосити свою 30-хвилинну доповідь. Вона складалася із трьох частин: теоретичної, фактологічної й насиченої емоціями практичної (соціально-поведінковими реакціями довкола культурної спадщини двох невеликих українських міст, пошкодженої у висліді російської воєнної агресії). У ній підкреслюється значення культури й її складової — культурної спадщини — у суспільному розвитку країн сучасного світу, її суспільних консолідаційних можливостей як на національному, так і на міжнародному рівнях. Доповідь містить низку даних про пам'ятки культури України, зокрема ті, що перебувають під захистом ЮНЕСКО, інформацію про законодавчу базу, яка формує платформу збереження культурної спадщини й розвою культури українського народу. На прикладі культурних пам'яток двох невеликих міст — Бородянки та Іванкова, зокрема Іванківського краєзнавчого музею, було показано, якої шкоди завдали турбулентні ситуації, передовсім екологічна катастрофа на Чорнобильській АЕС (1986) та воєнна російська агресія проти України культурній спадщині нашої країни (2022).

У доповіді були відтворені зусилля мешканців міст по збереженню предметів культурної спадщини та співпраці у цьому напрямі з міжнародними організаціями, скажімо, такими, як ЮНЕСКО. Поряд з цим було підкреслено, що військові дії агресора спонукали до більш глибокої зацікавленості зарубіжної громадськості українським мистецтвом (приклад, картин Марії Примаченко з Іванківського краєзнавчого музею) й більш широкими контекстами української культури. Це виявилось у дискусії після завершення доповіді, особливий наголос у якій робився на цінності українського живопису і бережного ставлення українців до культурної спадщини свого народу. Надзвичайний інтерес викликали основні сюжети (демонстрація зразків примітивного малярства Марії Примаченко; історія із Бородянським півником, виробом з майоліки, який вцілів на шафі вщент розгромленого агресорами житлового будинку, а згодом його копії вручалися нашими державними діячами, зокрема Президентом та прем'єр-міністром України, очільникам інших держав і міжнародних організацій; графіті Бенксі, що з'явилися на стінах розбомблених будинків Бородянки, скажімо, «Юна гімнастка», як символ стійкості українців у спротиві агресору). Ці та інші факти із культурної спадщини Бородянки та Іванкова є вагомими прикладами міжкультурних комунікацій у європейському і міжнародному соціальних просторах (детальніше див.: *Cultural heri-*

tage under the threat: New challenges and new opportunities for intercultural communication (the case of Borodyanka and Ivankiv in Ukraine). URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/45890>.

Активними учасниками дискусії були науковці з Індії, Італії, Китаю, Німеччини, Польщі, США. У перебігу дискусії і особистого спілкування їхні учасники солідаризувалися з Україною і висловлювали підтримку нашій країні, зокрема, виконавча директорка Ради дослідження цінностей і філософії доктор Ху Єпінг (США), модератор секції, професор Папського Грегоріанського Університету Жоайо Віла-Ча (Італія), директор Центру вивчення культури і цінностей при Католицькому університеті Мак Лін професор Вільям Барб'єрі (США).

Родзинкою Конференції, як і Конгресу в цілому, було інтерв'ю легенди філософських студій й натхненника міжнародних філософських конгресів видатного канадського вченого Чарльза Тейлора (он-лайн). Нагадаю, помітним є його внесок у розробку проблем політичної філософії, філософії соціальних наук, історії філософії та інтелектуальної історії. Крім цього він досліджував різні аспекти моральної філософії, епістемології, герменевтики, естетики, філософії розуму, філософії мови та філософії дії. Чарльз Тейлор — лауреат престижних премій: премії Кіото, Темплтонівської премії, премії Берггрюна з філософії та премії Джона В. Клюге тощо. Серед його найбільш відомих праць — «Джерела себе» (1989), «Недуга сучасності» (1991), «Політика визнання» (1992), «Секулярна доба» (2007) (більше див.: *Charles Taylor (philosopher)* [https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Taylor_\(philosopher\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Taylor_(philosopher))). До речі, Чарльз Тейлор відвідував Україну й читав лекції в Українському Католицькому університеті (2012) та Києво-Могилянській Академії (2013). До того ж, деякі його твори перекладені українською і видані в Україні: «Після філософії: Кінець чи трансформація?», «Подолання епістемології», «Секулярна доба. Книга 1, «Джерела себе» і «Етика автентичності». «Мультикультуралізм і «Політика визнання». До речі, свого часу (2013) відомий професор Джоржтаунського Університету (США) Хосе Казанова (José Casanova), соратник Чарльза Тейлора, прочитав лекцію «Соціологічна значимість роботи «Секулярна доба» Чарльза Тейлора» у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, яка передувала лекційній і науково-дослідницькій частині проекту «Релігія, наука і суспільство», пов'язаного з візитом до Києва Чарльза Тейлора.

Інтерв'ю професора Чарльза Тейлора огорнуло низку питань, ключовим з яких (на мою думку) було питання про те, чи витримає філософія як наука, а ще більш конкретно, як система світобачення, ті виклики, що постійно виривають із динаміки соціальної круговерті сучасного світу. Його переконання — так! Щоправда, за умови, що ми, як ті, котрі вслуховувалися у слова філософа, так і ті, котрі, можливо, прочитають його інтерв'ю, та зануряться в осмислення ідей, запропонованих чисельними доповідачами Конгресу, зрозуміють необхідність більш глибокої пов'язаності теоретичних пролегомен (розмірковувань) з практичними діями акторів різного рівня сучасних суспільних процесів. За цих умов, переконаний, «скептиків» щодо можливостей філософії у формуванні динаміки позитивного впливу на соціальний прогрес значно поменшає.